Orígens

Saša Stanišić

Traducció d'Eva Garcia Pinos

Narratives

Angle Editorial

«Senzillament, un dels nostres millors narradors.» — *Die Welt*

«Saša Stanišić és un poeta i un revolucionari que ha trobat en el llenguatge la seva autèntica llar.» — *Rolling Stone*

«Stanišić fa el que se li dona més bé: inventar històries que són salvatges, precises i carregades d'humor.» — *Der Freitag*

«Amb la seva fantàstica prosa, Stanišić ressuscita els morts amb un inventari contra l'oblit, amb el qual creua els límits del temps.» — *FAZ*

«Saša Stanišić ha escrit una novel·la amb moltes capes sobre la fugida, el seu viatge a Alemanya i la màgia de la literatura.» — *Der Standard*

«Si hi ha una gran generació de literatura alemanya contemporània amb un context d'emigració, Saša Stanišić n'és el líder.» — *Die Zeit*

«*Orígens* és un trencaformes narratiu. I això és el que és commovedor, increïble i meravellós d'aquest llibre.» — *Frankfurter Allgemeine Sonntagszeitung*

«L'habilitat de Stanišić és ressaltar moments il·luminant-los amb una aura de conte de fades mentre crea curiositats poètiques i girs lingüístics brillants.» — *Deutschlandfunk Kultur*

Orígens

Narratives
123

La traducció d'aquesta obra ha comptat
amb un ajut del Goethe-Institut.

Títol original: *Herkunft*
© 2019 Luchterhand Literaturverlag,
una divisió de Verlagsgruppe Random House GmbH,
Munic, Alemanya // www.randomhouse.de
Drets negociats a través d'Ute Körner Literary Agent
www.uklitag.com

© 2020 Eva Garcia Pinos, per la traducció

© Patrick Aventurier, per la foto de portada

© 9 Grup Editorial, per l'edició
Angle Editorial
c. Mallorca, 314, 1r 2a B / 08037 Barcelona
T. 93 363 08 23
www.angleeditorial.com
angle@angleeditorial.com

Disseny de col·lecció: J. Mauricio Restrepo

Primera edició: novembre de 2020
ISBN: 978-84-18197-27-7
DL B 19629-2020
Imprès a Romanyà Valls, SA

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre,
ni la incorporació a un sistema informàtic,
ni la transmissió en cap forma ni per cap mitjà,
sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes,
sense el permís previ i per escrit dels titulars del copyright.

Orígens

Saša Stanišić

Traducció d'Eva Garcia Pinos

Angle Editorial

L'àvia i la nena

L'àvia havia vist una nena al carrer. La va cridar des del balcó, no havia de tenir por, l'aniria a buscar. No et moguis!

L'àvia baixa tres pisos només amb les mitges i triga i triga, el genoll, el pulmó, el maluc, i quan és a baix, on hi havia hagut la nena, ja no hi ha cap nena. La crida, crida la nena.

Els cotxes frenen, esquiven la meva àvia que només porta unes mitges negres primes, que és al carrer que una vegada portava el nom de Josip Broz «Tito» i que avui repeteix el nom de la nena desapareguda com si fos un eco, Kristina!, crida la meva àvia, crida el seu propi nom: Kristina!

És 7 de març de 2018 a Višegrad, Bòsnia i Hercegovina. L'àvia té alhora vuitanta-set anys i onze anys.

A l'oficina d'estrangeria

Vaig néixer el 7 de març de 1978 a Višegrad, a la vora del Drina. Els dies anteriors al meu naixement havia plogut sense parar. El març a Višegrad és el mes més odiós, és tristoi i perillós. A la muntanya es fon la neu, els rius creixen i surten de la llera. El Drina també es posa nerviós. La meitat de la ciutat queda sota l'aigua.

El març de 1978 no va ser diferent. Quan la mare va començar a tenir contraccions, una tempesta violenta bramava sobre la ciutat. El vent va vinclar la finestra de la sala de parts, la qual cosa va provocar sentiments confusos, i enmig d'una contracció va caure un llamp que tothom va pensar, guaita, sembla que ara arriba el dimoni al món. No em va anar tan malament, és una bona cosa que la gent et tingui una mica de por fins i tot abans de néixer.

Però tot això no va provocar a la meva mare cap pressentiment positiu sobre el transcurs del part, i com que la llevadora no estava contenta amb com havien anat les coses, «complicacions» era la paraula clau, va manar que anessin a buscar la metgessa de guàrdia. No volia, com jo tampoc no vull fer ara, allargar la història innecessàriament. N'hi ha prou de dir que les complicacions es van simplificar amb l'ajuda d'una ventosa.

Trenta anys després, el març de 2008, vaig haver de presentar un currículum escrit a mà a l'oficina d'estrangeria per tal d'aconseguir la nacionalitat alemanya. Quin estrès tan descomunal! La primera vegada que ho havia intentat, l'única dada que vaig posar al paper és que vaig néixer el 7 de març de 1978. Em semblava que després ja no hi havia hagut res, com si el Drina hagués esbandit la meva biografia.

Als alemanys els agraden les taules, i en vaig dibuixar una. Vaig posar-hi algunes dades —escola primària de Višegrad, Filologia Eslava a Heidelberg— però em feia l'efecte que no tenia res a veure amb mi. Sabia que la informació era correcta però no la podia deixar per escrit. No confiava en una vida d'aquesta mena.

Vaig començar de nou. Vaig tornar a escriure la data en què vaig néixer i vaig descriure la pluja i que la meva àvia Kristina, la mare del meu pare, m'havia triat el nom. També em va cuidar molt durant els meus primers anys de vida, ja que els meus pares estaven ocupats estudiant (la mare) o treballant (el pare). L'àvia era membre de la màfia, vaig escriure a l'oficina d'estrangeria, i quan pertanys a la màfia tens molt de temps per als nens. Jo vivia amb ella i l'avi i, el cap de setmana, amb els pares.

A l'oficina d'estrangeria vaig escriure: El meu avi, Pero, era comunista de cor i de carnet, i em duia a passejar amb els seus camarades. Quan parlaven de política, la qual cosa feien pràcticament sempre, jo dormia com un angelet. Als quatre anys, ja podia conversar-hi.

Vaig esborrar allò de la màfia, no se sap mai. En comptes d'això, vaig escriure: La meva àvia tenia un corró, amb el qual m'amenaçava contínuament que em clavaria un jec de bastonades. No ho havia fet mai, però encara avui tinc

una relació distant amb els corrons, i de retruc també amb la pasta.

Vaig escriure: La meva àvia tenia una dent d'or.

Vaig escriure: Jo també volia tenir una dent d'or i per això em pintava un dels incisius amb retolador groc.

Vaig escriure a l'oficina d'estrangeria: Religió, cap. I que pràcticament havia crescut entre pagans. L'avi Pero deia que l'Església era el pecat original més gran de la humanitat, ja que era l'Església qui havia inventat el pecat.

L'avi era d'un poble on es venerava Sant Jordi, o Jordi, el que mata dracs. O, com llavors em semblava, més des de la banda dels dracs. Els dracs van començar a visitar-me ben aviat. En forma de penjoll, es gronxaven al coll dels meus parents, els brodats amb motius de dracs eren un detallet que agradava molt, i el meu avi tenia un oncle que feia dracs de cera menuts que venia com a espelmes al mercat. Era molt bonic encendre el ble i que semblés que la bestiola escopia un fogueró.

Quan ja quasi era prou gran, l'avi em va ensenyar un llibre il·lustrat. Els dracs de l'Orient Llunyà em semblaven els millors. Feien pinta de cruels, però també tenien moltes colorai-nes i semblaven divertits. Els dracs eslaus només semblaven cruels, fins i tot aquells que se suposava que eren simpàtics i que no tenien cap interès a fer grans estralls o a segrestar don-zelles. Tres caps i unes dents enormes, més o menys eren així.

Vaig escriure a l'oficina d'estrangeria: L'hospital on vaig néixer ja no existeix. Mare meva, quanta penicil·lina m'hi ha-vien punxat al cul!, escric, però ho trec. No cal incomodar cap funcionària massa primmirada amb aquesta mena de voca-bulari. També vaig provar a canviar «cul» per «darrere». Però com que em va semblar fingit, vaig esborrar tota la frase.

El dia que vaig fer deu anys, el riu Rzav em va regalar la destrucció del pont del nostre barri, el Mahala. Des de la ribera vaig veure com l'afluent del Drina colpejava el pont durant molt de temps amb la primavera a les muntanyes fins que el pont va dir d'acord, emporta-te'm amb tu.

Vaig escriure: No hi ha relat biogràfic sense activitat de lleure infantil. Vaig escriure en majúscules al bell mig del full:

ANAR AMB TRINEU

L'itinerari dels campions començava sota el cim del Grad, on a l'edat mitjana hi havia una torre que guaitava la vall i que, després d'un revolt, acabava vora el precipici. Recordo en Huso. Arrossegava a poc a poc un trineu vell cap amunt del Grad, esbufegant, rient, i nosaltres, els nens, també ens rèiem d'ell perquè era com un secalló i tenia forats a les botes i li faltaven moltes dents. Llavors pensava que era un boig, ara crec que només vivia al marge de la convencionalitat. On dormies, com et vesties, si pronunciaves les paraules adequadament i com tenies les dents. Ell anava a la seva. De fet, en Huso no era res més que un borratxo sense feina que no va frenar abans del precipici. Potser mai l'havien advertit del revolt final. Potser la beguda li havia fet perdre reflexos. En Huso va fer un esgarip, ens hi vam acostar i llavors vam descobrir que era un bram d'alegria i que en Huso estava assegut al trineu i el trineu penjava a mig pendent damunt dels matolls.

«Continua, Huso!», cridàvem. «No et rendeixis!». Animat pels nostres crits i sobretot tenint en compte que en la seva situació era més fàcil baixar que pujar, en Huso es va arrossegar per sortir de la malesa i va acabar de baixar el pendent

que li quedava. Va ser increïble, vam quedar-nos embadalits, i el 1992 van disparar en Huso a la seva barraca de la ribera del Drina, la seva casa de capses de cartró i llistons de fusta, no gaire lluny de la torre de vigilància, on —segons els càntics de les antigues epopeies— depenent a qui li demanis, l'heroi serbi, el fill del rei Marko, es va poder refugiar dels otomans, o el bosnià Alija Đerzelez va creuar el Drina damunt la seva euga àrab alada. En Huso va sobreviure, es va fer fonedís i no va tornar mai més. Ningú no ha baixat mai per una pista de gel amb tanta destresa com ell.

Vaig escriure una història que començava així: «Si em pregunten què significa per a mi *Heimat* —'pàtria', en alemany—, els parlo del Dr. Heimat, el pare del meu primer empastament dental».

Vaig escriure a l'oficina d'estrangeria: Soc iugoslau i tanmateix encara no he pispat res a Alemanya, excepte un parell de llibres a la Fira del Llibre de Frankfurt. I a Heidelberg una vegada vaig anar amb piragua per una piscina descoberta. Vaig esborrar les dues coses perquè potser són delictes que no han prescrit. Vaig escriure: «Vet aquí un seguit de coses que jo tenia».

El partit, jo i la guerra, 1991

Vet aquí un seguit de coses que jo tenia:

Mare i pare.

L'àvia Kristina, la mare del meu pare, que sempre sabia què necessitava jo. Quan em feia jerseiets de punt és perquè jo tenia molt de fred. Però simplement no m'agradava admetreho. Quin nen vol que la seva àvia sempre tingui raó?

Nena Mejrema, la mare de la meva mare, em llegia el futur amb fesols. Llançava els fesols damunt de la catifa i els fesols mostraven imatges d'una vida encara per viure. Un cop em va predir que una dona més gran s'enamoraria de mi o que em caurien totes les dents, els fesols eren poc clars.

Por dels fesols.

Tenia un avi ben afaitat, el pare de la meva mare, a qui li agradava anar a pescar i ser amable amb tothom.

Iugoslàvia. Però no per gaire temps. El socialisme estava fatigat, el nacionalisme, ben despert. Banderes, cadascú la seva, onejant al vent, i al cap, tothom hi tenia una pregunta: I tu, què ets?

Sentiments interessants envers la meva professora d'anglès.

Una vegada em va convidar a casa seva, encara avui no sé per què ho va fer. Hi vaig anar, emocionat com l'inici de

la primavera. Vam menjar pastís casolà fet per la professora d'anglès i vam prendre te negre. Va ser el primer te negre de la meva vida, em sentia com un adult però fingint que feia anys que prenia te negre, també vaig sentenciar com un expert: «M'agrada quan no és tan negre».

Tenia un Commodore 64. Els jocs d'esports eren els meus preferits, com ara *Summer Games*, *International Karate Plus* o *International Football*.

Un munt de llibres. El 1991 vaig descobrir un nou gènere, era *Choose your own adventure*. El lector escollia com continuava la història:

> *Crides: «Fora d'aquí, bèstia de l'infern, sinó et tallaré les venes!», continua llegint a la pàgina 318.*

I era d'un equip, el Crvena Zvezda, l'Estrella Roja de Belgrad. Al final dels anys vuitanta vam ser tres vegades campions en cinc anys. El 1991 vam arribar a quarts de final de la Copa d'Europa contra el Dynamo de Dresden. Als partits importants, cent mil persones omplien el nostre estadi, el Maracaná de Belgrad, i com a mínim cinquanta mil estaven boges. Sempre cremava alguna cosa, tothom cantava.

Quan anava a l'escola, sovint portava la meva bufanda de ratlles vermelles i blanques (fins i tot a l'estiu) i ideava uns plans de futur que m'havien de portar prop de l'equip. El camí a seguir, convertir-me en futbolista i que l'Estrella Roja em comprés per 100.000.000.000.000 de dinars (la inflació), em semblava incert. Per tant, volia ser fisioterapeuta o aplegapilotes o simplement una pilota, la qüestió era formar part de l'Estrella Roja.

No em perdia cap retransmissió dels partits a la ràdio ni

cap resum a la televisió. Quan vaig fer tretze anys, anhelava un abonament com a regal d'aniversari.

La Nena va preguntar als fesols i va dir:

—Et regalaran una bicicleta.

Vaig preguntar d'on havien tret això, els fesols.

La Nena en va tornar a llençar un grapat i va dir seriosa:

—Pel teu aniversari no surtis de casa. —Llavors va aixecar-se i va llençar els fesols per la finestra, va rentar-se les mans i se'n va anar a dormir.

Però no hi havia cap oportunitat realista de complir el meu desig, perquè Belgrad estava a 250 quilòmetres de distància. El fill únic que tenia dins especulava sobre si els meus pares decidirien traslladar-se a la capital per mi.

El 6 de març, l'Estrella Roja va escombrar el Dynamo de Dresden al partit d'anada amb un resultat de 3-0. El pare i jo vam veure la retransmissió, després del primer gol ja ens havíem quedat sense veu. Després del xiulet final, em va agafar per banda i em va dir que intentaria aconseguir-nos entrades per a la semifinal si l'equip es classificava. Quan parlava de nosaltres també hi incloïa la mare, que es va limitar a fer girar l'índex sobre la templa.

El partit de tornada es va jugar a Dresden, es va haver d'interrompre a causa dels disturbis que es van produir amb l'1-2 al marcador, i ens van declarar guanyadors per 0-3. El sorteig de semifinals ens va aparellar amb el Bayern, que en aquella època ja es considerava pràcticament invencible. El pare i jo vam tornar a veure junts el partit d'anada a la televisió. A la mitja part, van informar que hi havia hagut enfrontaments a Eslovènia i Croàcia. S'havien disparat trets. L'Estrella Roja va marcar dos gols, el Bayern, un.

Les coses són així, el país on vaig néixer ja no existeix.

Mentre encara existia el país, em sentia iugoslau, com els meus pares, que procedien de famílies sèrbies (el pare) i bosnianomusulmanes (la mare). Era fill d'un estat plurinacional, el fruit i el compromís de dues persones que s'estimaven molt, a qui el gresol de cultures iugoslau havia alliberat de les limitacions que imposa ser d'orígens i de religions diferents.

Cal dir que si el teu pare era polonès i la teva mare macedònia, també et podies declarar iugoslau, si era el cas que per a tu la pròpia determinació i el grup sanguini tinguessin més significat que la diferència i la sang.

El 24 d'abril de 1991, el pare i jo vam anar a Belgrad a veure el partit de tornada. Havia penjat la meva bufanda vermella i blanca a la finestreta del cotxe perquè això és el que veia a la televisió que feien els fans autèntics. Quan vam arribar a l'estadi, la bufanda estava feta una porqueria. D'això no te n'avisa ningú.

El 27 de juny de 1991, a Eslovènia hi va haver les primeres accions militars. Aquesta república alpina es va declarar independent de Iugoslàvia; a continuació, a Croàcia van començar els aldarulls, després es va desfermar l'horror, i finalment va arribar la declaració d'independència.

El 24 d'abril de 1991, el defensa serbi Siniša Mihajlović va donar l'avantatge a l'Estrella Roja amb un gol de llançament directe, precedit per una falta sobre Dejan Savićević, un jugador montenegrí d'una gran tècnica. L'alegria de vuitanta mil veus va ser ensordidora, enorme. Avui podria dir que contenia ira, agressivitat reprimida, angoixa existencial. Però no és cert, tots aquests sentiments es desfermarien més endavant, amb les armes. Llavors només va significar una cosa, era l'alegria d'un gol important.

Es van encendre bengales, el fum roig s'enlairava grades amunt, em vaig apujar la bufanda perquè em tapés la cara.

Per sobre nostre, se sentia la gent que animava, gairebé tot homes, nois joves, amb grenyes, la cigarreta a la boca i els punys ben tancats.

Al mig del camp, Prosinečki seguia fent anar de bòlid els bavaresos, la seva melena rossa semblava un sol petit que naixia sobre la gespa i que només es ponia si un jugador contrari l'aturava de males maneres. Un iugoslau com jo, de mare sèrbia i pare croat. Els pantalons curts ben amunt. Les cames pàl·lides.

Darrere, Refik Šabanadžović va tallar tot el joc contrari. Era un bosnià incòmode, fornit però ràpid. El meu jugador preferit feia l'enze a l'àrea contrària aparentment ensopit, era Darko Pančev, anomenat *Cobra*. El davanter macedoni, que va marcar al partit d'anada, corria sobre el terreny de joc una mica inclinat cap endavant, amb les espatlles encongides, com si aquest cop no se sentís còmode. Les cames més tortes de l'univers, però a mi m'hauria agradat tenir-les.

Quin equipàs! Mai més no n'hi haurà cap d'igual als Balcans. Després de la desintegració de Iugoslàvia, van sorgir noves lligues amb equips més febles a tots els països nous i avui en dia els millors jugadors marxen a jugar a l'estranger de ben joves.

El Bayern va empatar a la meitat del segon temps. Un llançament de falta d'Augenthaler, i a Stojanović li va relliscar la pilota de les mans. Belodedić, el defensa central romanès (de la minoria sèrbia), va consolar el seu capità, que s'havia deixat caure sobre la gespa.

El pare, un home que mai aixecava la veu, va bramar, es va queixar, va maleir i jo el vaig imitar, vaig imitar la ràbia del pare, no tinc ni idea de què va passar amb la meva pròpia ràbia, potser em faltava perquè tots els que m'envoltaven ja en tenien de sobra, potser, perquè sabia que tot aniria bé. I jus-

tament quan vaig voler-li dir al meu pare que tot aniria bé, el Bayern es va avançar en el marcador.

El pare es va enfonsar.

Quasi un any exacte després, em va preguntar amb calma quins objectes eren prou importants per a mi per no poder-ne prescindir en un viatge que molt possiblement seria llarg. Amb aquest llarg viatge el que volia dir era la fugida de la nostra ciutat natal ocupada, on els soldats ebris cantaven les seves cançons com si animessin un equip. El primer que se'm va ocórrer va ser la bufanda vermella i blanca. Sabia que hi havia coses més importants. Tot i així me la vaig emportar.

El pare va dir: «No pateixis, tot anirà bé». Si hagués acabat 1-2, hi hauria hagut pròrroga. Potser el Bayern tenia les millors cames i idees per arribar a la final. Potser llavors tot hauria estat completament diferent, la guerra no hauria arribat a Bòsnia, jo no hauria escrit aquest text.

El 2-2 no el vaig veure a venir. En aquell moment —ja érem al minut noranta— tothom estava dempeus, tot l'estadi dempeus, potser inclús va ser l'última vegada que tot el país va perseguir un mateix objectiu. Vaig poder seguir l'atac decisiu fins al moment en què la pilota, desviada per Augenthaler, va començar la seva paràbola cap a la porteria, llavors els homes de davant nostre, del costat, tota la tribuna, es va bellugar a la dreta, cap amunt, em van empènyer, vaig perdre uns segons l'equilibri i la pilota de vista.

Quants cops he vist aquest gol a les repeticions? Sens dubte cent vegades. Fins que en vaig gravar a foc cada detall com si fos una d'aquelles coses que només pot estar vinculada a una gran passió o a una gran desgràcia. Augenthaler vol rebutjar la centrada lateral, desvia amb poca fortuna la pilota, un xut arquejat en pròpia porteria.

Vet aquí un seguit de coses que jo tenia:

Una infància en una ciutat petita vora el Drina.

Una col·lecció de reflectors trets de les matrícules dels cotxes. La causa de l'única vegada que els pares em van pegar.

Una àvia, que dominava l'idioma dels fesols i que em va aconsellar que m'aferrés a les paraules durant tota la meva vida, no aniria tot bé, però algunes coses serien més fàcils de suportar. O als metalls nobles. Els fesols no ho havien deixat clar.

Dos periquitos, en Krele (blau cel) i la Fifica (ja no me'n recordo).

Un hàmster que es deia Indiana Jones, al qual en els darrers dies de la seva vida massa breu li vaig donar el polsim d'una aspirina triturada amb una cullereta (a vegades en prenia jo per al mal de cap) i vaig llegir-li les històries d'Ivo Andrić en veu alta.

Mal de cap freqüent.

Un viatge inversemblant amb el meu pare per veure el partit increïble d'un equip fantàstic que, després de passar l'eliminatòria a Belgrad, guanyaria la competició i que ni després d'això seria imaginable.

Una guerra inimaginable.

Una professora d'anglès de la qual no em vaig acomiadar mai i que mai no podré tornar a veure.

Una bufanda vermella i blanca que jo no volia tornar a rentar després del partit de Belgrad, però que va acabar a la rentadora. Avui dia, l'Estrella Roja de Belgrad està farcit d'agressius aficionats d'extrema dreta. Aleshores em vaig endur la bufanda a Alemanya, però avui no sé on és.

Oskoruša, 2009

A l'est, no gaire lluny de Višegrad, hi ha un poble a les muntanyes, al qual és normalment difícil d'accedir a causa del mal temps, on només hi viuen tretze persones. Crec que aquestes tretze persones mai s'hi han sentit forasteres. No han vingut d'altres llocs, la major part de la seva vida l'han passat allà.

També és cert que les tretze persones no aniran mai enlloc. Seran les últimes. Acabaran aquí dalt (o en un hospital a la vall) i amb elles, les seves granges —els fills no se'n faran càrrec—, la seva felicitat i els seus cruiximents de maluc. El seu aiguardent, que fa tornar cecs als que hi veuen i retorna la vista als cecs, s'acabarà o potser no, però aviat ja no se'n destil·larà més (ni es posarà una creu de fusta a l'ampolla). Les tanques ja no separaran mai més res, la qual cosa té sentit, els camps es malmetran. Els porcs, els vendran o sacrificaran. No sé què serà dels cavalls. S'hauran acabat els porros, el blat de moro i les mores. Potser les mores poden continuar soles.

El primer cop que vaig anar-hi va ser el 2009. Recordo que en veure els pals elèctrics vaig pensar en veu alta una ximpleria sobre l'electricitat, si la tallarien quan l'última persona fos morta. Quant de temps brunzirà encara entre aquests pals?

En Gavrilo, un dels més vells del poble, va fer una bona escopinada damunt l'herba verda i va cridar:

—Què et passa? Acabes d'arribar i ja parles de morir. Et diré una cosa, aquí hem sobreviscut a la vida, la mort és el problema més insignificant de tots. Mentre tingueu cura de les nostres tombes, potser hi podeu portar flors i donar-nos conversa, tot continuarà. Tant si hi ha electricitat com si no. Però a mi no em deixeu flors, què n'haig de fer jo, mort, de les flors. Vine, obre els ulls, t'ensenyaré unes quantes coses, és evident que no saps res de res.

Oskoruša és el nom del poble. Aquest home gran ens havia vingut a esperar a la vora del camí i semblava que tenia les mans com de fang cuit. Dic «ens», perquè no estava sol. El viatge havia estat idea de la meva àvia Kristina.

També hi havia l'Stevo, que ens havia portat amb cotxe, un home seriós d'ulls blavíssims, amb dues filles i preocupacions econòmiques.

Aquell dia l'àvia, sense immutar-se pel sol, vestia de negre. Va parlar molt, va recordar moltes coses. Pensant-hi després, sembla que intuís que el passat aviat se li esmunyiria de les mans. Ella tornava a veure Oskoruša i jo el veia per primera.

El 2009 va ser l'últim bon any per a l'àvia. Encara no havia començat a oblidar i el cos obeïa els seus desitjos. A Oskoruša, va resseguir els camins que mig segle abans, quan era jove, havia transitat amb el seu marit. El meu avi Pero va néixer allà i havia passat la infància en aquelles muntanyes. Va morir el 1986 a Višegrad davant del televisor mentre a l'habitació del costat jo jugava amb figuretes de plàstic d'indis i *cowboys*.

L'àvia em solia dir —quan jo tenia deu o cinc o set anys— que no havia d'enganyar ni mentir, sinó exagerar i inventar.

Llavors jo no en sabia la diferència (no sé si avui dia la vull saber), però m'agradava que semblés que confiava en mi.

El matí abans del nostre viatge a Oskoruša, va reafirmar altra vegada el que sempre havia de tenir en compte: «exagerar i inventar, avui dia fins i tot t'hi pots guanyar les garrofes».

Acabava d'arribar a Višegrad i volia recuperar-me del llarg viatge promocional de la meva primera novel·la. En duia un exemplar per regalar-l'hi, que no tenia cap sentit per a l'àvia perquè era en alemany.

L'àvia em va preguntar si el llibre tractava sobre nosaltres.

De seguida vaig dir:

—La ficció, com jo l'entenc, constitueix un món propi en comptes de representar el nostre, i aquest d'aquí —vaig picar el sobre— és un món en què els rius parlen i els besavis viuen per sempre. La ficció, com jo me l'imagino, és un sistema obert d'invenció, percepció i record que està frec a frec amb la realitat.

—Frec a frec? —L'àvia va tossir i va posar al foc una cassola enorme plena de pebrots farcits.— Seu, tens gana. —L'àvia va col·locar el llibre sobre un gerro, com una peça de museu sobre un pedestal.

I llavors va arribar la frase sobre guanyar diners.

Els pebrots farcits feien l'olor d'un dia ben nevat de l'hivern de 1984. A Sarajevo acabaven de celebrar-se els Jocs Olímpics d'hivern, i amb el trineu, jo feia com si fos un membre de l'equip olímpic, com els nostres herois eslovens, que baixaven les muntanyes com un llamp enfundats dins els seus vestits extraordinaris, cenyits i cridaners. Vaig guanyar totes les curses (no començava el descens fins que darrere meu ja no hi quedava ningú que em pogués avançar).

Mentre espero els pebrots, veig ara la casa d'en Kupus al

pendent, buida i cosida a trets des de la guerra. Quan vaig haver tornat amb el trineu a casa de l'àvia, em va servir els pebrots. Tenia un formigueig terrible als dits, em va agafar les mans amb fermesa i me les va escalfar, a la televisió es veia com Jure Franko guanyava la plata en eslàlom gegant. Els pebrots mai no venien sense una nota al peu en la memòria d'aquesta ciutat.

L'àvia em va servir aigua, és important, va dir el 1984, i ho va tornar a dir el 2009 amb la convicció de qui creu que cal prendre molt de líquid. Inclús el got era el mateix, el vaig reconèixer per una esquerda petita que tenia a la vora.

—Iaia, l'hauries de llençar.

—Oi que tens ulls? Beu per l'altra banda.

Així ho vaig fer, ella observava. Com menjava. Com li feia preguntes. Com estàs, iaia? Com passes el dia? Reps alguna visita? Aquestes preguntes també les hi feia per telèfon.

Era concisa, no volia parlar d'ella, només quan jo li preguntava per altres persones, pels veïns, em donava una resposta més detallada:

—Des que vas venir l'última vegada, no s'ha mort ni tornat boig ningú. La Rada encara hi és, la Zorica també. I la Nada del quart. Només han perdut una mica el cap. Això ja passa, amb l'edat. Però bé. És positiu que encara hi siguin. Encara que estiguin una mica boges, a mi ja m'està bé.

Llavors va sonar el timbre.

—El meu Andrej! —va cridar l'àvia i va anar cap a la porta.

Vaig sentir la veu d'un home i l'àvia riure per sota el nas com una nena. Soroll de bosses i l'àvia que li dona les gràcies. Va tornar i em va retirar el plat de seguida. Encara no havia acabat però ja estava bastant tip.

—Qui era?

—El meu policia —va dir l'àvia com si amb això ja em quedés tot clar.

Volia fregar els plats, però l'àvia em va fer fora de la cuina, ja que no era feina per a un home. Ja ho havia dit altres vegades. Passar l'aspiradora, fer els llits, netejar. L'àvia provenia d'una família i d'una època en què els homes esquilaven ovelles i les dones teixien jerseis. Les formes perduraven, les fantasies no es pronunciaven, la llengua era precisa i aspra. Llavors va arribar el socialisme i va debatre sobre el paper de la dona, i la dona, després del debat, va tornar a casa a estendre la roba.

La germana gran de la meva àvia, la meva bestia Zagorka, no volia seguir esperant altres èpoques. Volia anar a l'escola, volia anar al cel, a l'espai. Volia ser cosmonauta, va aprendre ella sola a ser tenaç, després a llegir i a sumar, amb l'ajuda dels bessons raquítics Todor i Tudor. Quan tenia quinze anys, poc després de la guerra mundial, va girar l'esquena a les roques de la seva infància, va endur-se només la cabra que li havia fet més companyia en aquells paratges i va anar-se'n a la Unió Soviètica. A Banat, va aprendre a volar amb un pilot hongarès i, al llarg d'una tèbia nit en una pista d'aterratge a les planures magiars, l'amor no es va enlairar pas. A Viena va estar tres anys netejant les latrines de les casernes militars i a la ribera del Danubi va aprendre el rus que Aleksandr Nikolajewitsch, un sergent primer soviètic del servei veterinari de pell pàl·lida, li ensenyava. Aleksandr cantava i tocava la guitarra, cap de les dues coses gaire bé, però de bona gana. A la vora del Danubi, el rus nascut a Gorki, a la vora del Volga, cantava per a la meva bestia, nascuda a Staniševac, a la vora del Rzav, cançons sobre la bellesa de rius, ciutats i ulls —foscos, però també potser clars, no té gaire importància quin co-

lor exacte tenien els ulls— i la meva bestia volia del rus que cantava alguna cosa diferent de la que ell volia d'ella. Va marxar de Viena amb la seva cabra lleial i alguns diners, a més dels papers del sergent primer rus i els cabells curts. Va arribar a Moscou el dia que complia dinou anys. Va completar la seva formació de pilot de combat amb matrícula d'honor i el 1959 va ser admesa al cercle ampliat del Primer Grup de Cosmonautes de la Unió Soviètica. Ja era massa tard per complir els seus somnis més ambiciosos, els americans aviat van arribar a la Lluna, i els russos no volien ser els segons en res. Un dilluns càlid de febrer de 1962, va entrar al despatx de Wassili Pawlowitsch Mischin, va dir-li que tenia una idea i una cabra vella però sana, i només mig any després la cabra de la meva bestia Zagorka, una cabra del poble de Staniševac, a l'est de Bòsnia, va ser posada a l'òrbita de la Lluna. Mai va arribar a tenir nom, i es devia calcinar quan va tornar a entrar a l'atmosfera terrestre.

La Zagorka va morir el 2006. Al final no estava ni especialment cansada ni especialment trista. Sordejava i ja no li quedaven dents. La meva àvia va cuidar la seva germaneta, com es referia a la Zagorka, fins al seu últim alè i jo estava a punt de tornar a asseure'm a la taula quan l'àvia em va dir:

—Què fas, vine aquí, frega els plats! Es pot saber què fas?

Sota la pica hi havia penjat un drap de cuina, que devia tenir tants anys com jo. De quadres vermells i blancs, havia perdut consistència i estava tronat a causa dels milers de voltes al tambor de la rentadora. Vaig eixugar un plat, una forquilla, un ganivet i el got esquerdat.

L'àvia es va situar darrere meu. La brusa negra, els pantalons de tela negres, però duia les botes de goma de color groc. Em feia pensar en una súper heroïna que es posa el seu vestit

en qüestió de segons, l'única diferència era que la meva àvia no duia el cabell llarg i ros, sinó amb la permanent i lila, i una capa de dol.

—On vols anar?

—Anem a Oskoruša.

—Acabo d'arribar.

—L'arribada pot esperar. Oskoruša està farta d'esperar. —Un clàxon.— El conductor ja és aquí. —Va posar-se el mocador negre al cap i va fer-se un nus sota la barbeta, va mirar-se al mirall, va treure-se'l.

—Escolta —va dir-me—. És una vergonya que encara no hagis estat mai allà dalt.

I com que seguia sense moure'm:

—Els dubtes no han explicat mai cap bona història. —No sé d'on ho va treure, però sonava bé.

—Quant de temps ens hi quedarem?

—Un cop puges a dalt, t'hi vols quedar per sempre.

Al passadís hi havia bosses plenes de queviures. Segurament les havia portat «el seu policia». Ara les havia de dur jo. L'àvia em va somriure.

—Benvingut a casa —va dir—, ase meu.

Si mai hi hagués hagut cap màfia a Višegrad, la meva àvia n'hauria estat la padrina. De nen sabia de tres delinqüents de poca categoria que la temien i li feien encàrrecs. Quan anava a la perruqueria a tenyir-se el cabell lila, un d'ells es plantava com per casualitat davant del local, menjant pipes de carbassa. L'àvia sortia al carrer amb la permanent acabada de fer, li xiuxiuejava alguna cosa i desapareixia de seguida pels carrerons amb qualsevol encàrrec, com sempre.

L'àvia no havia anat mai a l'escola. Deia que els nens havien d'anar-hi, tot i que preferien córrer a l'aire lliure, mentre

que les nenes haurien preferit anar a l'escola però s'havien de quedar a casa. Allà la seva mare els ensenyava a cosir, fer mitja i feines domèstiques, i la Zagorka, la seva germana gran, li havia ensenyat a llegir i a escriure.

La impressió que la meva àvia podia ser i fer qualsevol cosa, la meva absoluta confiança en el fet que controlaria la vida, la vellesa, sense problemes, va desaparèixer a mesura que avançava la seva malaltia. Va començar la primavera de 2016. L'àvia canviava coses de lloc i no entenia per què ja no hi eren. Buscava la paraula correcta i s'oblidava d'allò que volia dir. Va deixar d'entendre com funcionava el comandament a distància i el va desmuntar. Només anava a la perruqueria si algú la hi portava. Va deixar que un venedor la persuadís de comprar un coixí de dos-cents euros, quan abans primer l'hauria amenaçat amb apallissar-lo i després li hauria venut un dels seus propis coixins vells.

Al 2009 ella estava bé. La primavera de 2009, la meva àvia baixava sense esforç els tres pisos que la portaven al pati. El motor del Yugo blau estava en marxa, el conductor, que vestia uns texans i una samarreta, es va afanyar a ajudar-la a pujar al cotxe. Va dir que es deia Stevo i va afegir saludant amb el cap a la meva àvia: «el xofer».

La carretera dura i plena de sotracs que portava a Oskoruša se li va entravessar, al Yugo. El cotxet es va esforçar molt per no trencar l'eix quan sortia dels esvorancs, però l'Stevo aviat en va tenir prou, sentia compassió.

Volíem continuar el camí a peu quan algú va cridar el nom de la meva àvia i les muntanyes van cisellar-ne l'eco amistós i eixut dins el brunzit de l'aire primaveral. L'àvia va somriure.

De primer moment, no podíem veure la persona que havia cridat, però després, un home jove va sortir del bosc diri-

gint-se a la carretera i va saltar pel pendent, imprudent i precís com un boc. Un jove que envellia a mesura que s'apropava. Tenia agulles d'avet a la barba.

Va cridar el nom de l'àvia per segona vegada, quan estava a pocs passos de nosaltres. Es va treure la gorra, el casquet Šajkača serbi, i es van mirar prou estona com per fer-te venir ganes d'escriure la paraula «tendresa».

Li va donar la mà a l'Stevo i llavors es va girar cap a mi amb un gest exagerat i també va cridar el meu nom, tot va ser una mica massa: es va girar massa de cop, tenia els ulls massa foscos, i sota les ungles, terra.

—Ets el net. Jo soc en Gavrilo. Som parents, t'ho podria explicar de paraula, però és millor que t'ho ensenyi.

Va començar a ensenyar-m'ho al cementiri, l'àvia volia visitar la tomba dels seus sogres. En Gavrilo ens va dur a pas lleuger cap a un prat amb pendent flanquejat per arbres torts. Cap a l'oest, la vista s'estenia fins lluny, hi havia una elevació lleu damunt de la qual es veien algunes cases i jardins escampats, sobresortia una muntanya, boscos frondosos verds, quasi fins al cim, i el cim, pràcticament tot roca, vermellosa sota el sol. Els morts tenen bones vistes a Oskoruša.

Vam caminar entre les tombes i l'herba alta sota la calor del migdia. Intentava seguir-li el pas a en Gavrilo i vaig mirar de reüll el cim. Llavors l'home gran em va donar un cop al pit amb la mà plana. «Vigila on trepitges!».

Una serp va creuar-nos pel davant.

—Poskok —va xiuxiuejar en Gavrilo.

Vaig fer un pas enrere i va ser com si també fes un pas enrere en el temps, cap a un dia de calor similar a Višegrad feia molts anys.

«Poskok» significa: «un nen —jo?— i una serp al galliner».

«Poskok» significa: «els rajos de sol que s'esquitllen entre els llistons de fusta i tallen l'aire polsós».

«Poskok» significa: «una pedra, que el pare aixeca per damunt del seu cap per aixafar la serp».

«Poskok» conté «skok» —salt— i el nen s'imagina la serp: «et salta al coll i t'escup verí als ulls».

El pare va dir aquesta paraula i em temo que significa alguna cosa més que el rèptil del galliner.

Al cementiri d'Oskoruša vaig quedar-me de pedra davant les imatges que sorgien de la paraula gruixuda. «Poskok» contenia tot allò que el nen necessitava per sentir una por positiva. «Verí» i «pare que vol matar». És quasi com si el pare fos còmplice d'allò que la paraula desencadena en el nen, en mi. La paraula, l'animal i el pare em fan por. Em quedo a una banda, darrere d'ell, els veig bé a tots dos, el pare i la serp. Tinc un pressentiment, crec que el pare no encertarà el cop. No l'encertarà i la paraula «skok» saltarà de la seva boca ben badada. Jo, ple de por i curiositat, penso què passaria si el pare no matés la serp, si la serp matés el pare? Noto com li clava les dents al coll, «poskok».

El pare llança la pedra.

La paraula traduïda —escurçó— em deixa glaçat.

L'escurçó del cementiri d'Oskoruša, verd i immutable, va recargolar-se a la copa d'un arbre fruiter per obtenir una visió més bona dels intrusos. Un cop a les branques, va buscar un racó assolellat i es va fer un niu sobre la tomba dels meus besavis.

Allà ens esperaven menjar i beguda i una dona alta que feia talls fins de carn fumada amb un ganivet molt gros, impertorbable, fins i tot quan el rèptil va enfilar-se pel tronc inclinat de l'arbre a pocs metres d'on ella era.

En Gavrilo em va retirar la mà del pit i va continuar caminant. L'àvia i l'Stevo se'm van avançar i van saludar la dona, que va servir el menjar que havien portat, les begudes en ampolles de plàstic. La llosa del sepulcre feia de taula. La carn i el pa ja hi eren. Ningú no es va fixar més en la serp. Semblava com si només formés part de la imaginació, només del llenguatge. L'àvia va encendre unes espelmes.

Vaig allunyar-me. Anava de làpida en làpida, llegint-ne les inscripcions. Vaig llegir Stanišić. Vaig llegir Stanišić. Vaig llegir Stanišić. A quasi cada làpida hi havia el meu propi cognom i les fotografies menudes em miraven plenes d'orgull o de vergonya. Em va fer l'efecte que només hi havia orgull i vergonya.

La molsa havia crescut per damunt d'alguns noms, el temps n'havia esfondrat d'altres.

—No oblidem ningú —va assegurar-me després en Gavrilo davant la tomba dels meus besavis. Va assenyalar la inscripció il·legible i va dir—: Aquest n'és un altre, i aquest també. Stanišić. Stanišić.—I després d'una pausa breu, va afegir—: Ja no els recordo.

La dona alta primer em va allargar la mà per saludar-me, després, per donar-me aiguardent.

—Marija —va dir—. En Gavrilo és el meu marit. Portes la fruita?

La Marija era alta com un pi. Portava un vestit marró tan rígid com el davantal d'un joier. Era d'un poble situat a un parell de valls de distància, n'he oblidat el nom. El dia que va morir Josip Broz «Tito», una nena pèl-roja va arribar al món en aquell poble, la qual cosa era insòlita i bonica. Es diu que quan tenia dos anys la nena va començar a parlar llatí, la qual cosa era insòlita però sobretot molt poc pràctica i inútil.

La van educar en els coneixements dels herbolaris. Ben aviat cada dimarts la nena va poder predir el futur amb força precisió. Algunes prediccions es van complir, d'altres no. El 1994 va trepitjar una mina mentre collia camamilla vera —algú del poble feia dies que es queixava que li sagnava el nas.

Vaig entregar-li la bossa amb les taronges i la pinya a la Marija. Va posar la fruita damunt la làpida.

—Els ha agradat? —vaig preguntar-li.

—No ho sé —va respondre mentre tallava la pinya amb el seu ganivet enorme—. A mi m'agrada menjar-ne, en vols?

La Marija era tan alta que li podia veure les vènules de sota la barbeta quan estava dreta al meu costat. Tallant la pinya vaig veure que tenia molta traça i era àgil. El salt que va fer per baixar de la làpida per agafar alguna cosa i com va grimpar per tornar-s'hi a enfilar em va fer pensar en una mosquetera.

Damunt nostre, a la copa de l'arbre, una servera, ens sotjava el *poskok*, la serp banyuda. Avui és 25 de setembre de 2017. Viatjo en un tren de rodalies d'Hamburg i estic assegut a la vora de dues persones d'uns quaranta anys que parlen de Pokémon. Les paraules em ronden, em desconcerten, em fan feliç, haig de seleccionar-ne les adequades per a aquesta història.

La història va començar amb els records que s'esborren i amb un poble que estava a punt de desaparèixer. Va començar en presència dels morts: a la tomba dels meus besavis, on vaig beure aiguardent i vaig menjar pinya. Depenent de com bufava, l'aire feia olor de cucs de terra, de la saba de les dents de lleó, de merda de vaca. Les cases disperses fetes de pedra calcària i fusta de faig extretes de les entranyes de la muntanya i del bosc de la zona. Potser són boniques. A en Gavrilo també

li vaig preguntar per la bellesa, a en Gavrilo el porquer, a en Gavrilo el caçador, que si Oskoruša li semblava bella.

La bellesa, excepte la de la seva dona, mai no li havia interessat, va dir, i va fer-li un petó a Marija a l'espatlla. Estava segur que afegiria alguna cosa més seriosa, una dita sobre la feina escarrassada que mai no s'acaba, els camps, la collita, però en Gavrilo simplement va servir-se aiguardent d'una ampolla de plàstic d'un refresc i va asseure's damunt d'una tomba.

Oskoruša és un nom bonic. No és veritat. Oskoruša té un so dur i aspre. No té cap síl·laba on aferrar-s'hi, gens de ritme, els sons estan ordenats de manera estrafolària. Sí, des d'un bon començament: *Osko* —Per què? Qui parla així?—, després un descens brusc cap al final sibilant: *-ruxa*. Dur i eslau, com solen ser els finals als Balcans.

Ho podria deixar així, potser algú podria considerar que no soc dels Balcans, «finals eslaus durs»? Esclar, aquests iugoslaus amb les seves guerres i maneres.

La imatge no té cap sentit. Com t'has d'imaginar que són els finals eslaus durs? El fet de ser eslau no és un barret d'home que puguis descriure sense equivocar-te, sempre que sàpigues què són els homes i què els barrets.

Potser també ho llegeix algú a qui no li agrada que es reprodueixin els prejudicis i els tòpics però que sap què significa Oskoruša, què és Oskoruša. Oskoruša és també un tipus de fruita. Una fruita molt apreciada, per ser més exactes, és el fruit de la servera, molt respectada i amb una *agricultural credibility* elevada. Ho asseguren aquells que mereixen respecte: els agricultors. Oskoruša és el nom serbocroat de la *Sorbus domestica*, la servera. La servera fa uns fruits resistents. Quan el fruit està del tot madur, el costat al qual li toca el sol es torna de color vermell lluent, la resta és groc. La banda que rep el sol és dolça, la banda

que queda a l'ombra és àcida. Les plagues l'eviten, no necessita cap manteniment especial i no s'ha de fumigar. En canvi, tant el tronc com el fullatge corren molt de risc de rebre mossegades.

A les muntanyes bosnianes, a l'extrem orient d'un país sempre tràgic, hi ha un poble que aviat ja no existirà. Oskoruša. A la dècada dels vuitanta, hi vivien centenars de persones. Un tocava la gusla. Un organitzava vespres de dominó. I n'hi havia un que tallava dracs de cera. Sobrevivien a l'hivern gràcies a les pells, amb les quals es vestien, i a les batalles acalorades de dominó. A l'estiu tota cuca viu. Una vegada va arribar un turista de motxilla islandès, somreia molt i va quedar quart en un dels tornejos de dominó.

L'aïllament probablement els va salvar la vida durant la guerra. Oskoruša va quedar intacta, excepte els homes que van allistar-se voluntàriament a un bàndol o a l'altre i van desaparèixer. Els que s'hi van quedar, van morir per altres causes.

Al cementiri d'Oskoruša compartia el meu cognom i el meu pa amb els morts. Menjàvem carn fumada damunt la tomba dels meus avantpassats quan en Gavrilo va prendre la paraula.

—Aquí —va dir mentre vessava una mica d'aiguardent a la terra— hi ha el teu besavi. La teva besàvia només bevia d'amagat. —A la banda on era ella també va deixar un got, i va apartar la mirada perquè pogués continuar bevent d'amagat. Vam brindar.

A la tomba dels seus sogres, la meva àvia no s'hi va esforçar gaire. Va rascar les cagarades dels ocells de la llosa negra, va retirar les males herbes, va podar els arbustos. Va carregar dos pedregots, però no em va dir el perquè, vaig donar-li un cop de mà, les volia posar per aquí i per allà. Avui dia, tot l'enrenou que va envoltar aquesta tomba és un dels seus records més vius i recurrents. Va ser l'àvia qui va fer construir la tomba.

—Ningú se'n volia ocupar —va repetir—, ni tan sols aquells que no existirien si no fos pels que hi descansen.

La calor del cementiri tenia un gust salat i se sentia el so de les cigales. En Gavrilo em buscava la mirada. Vaig fer que sí amb el cap, i immediatament em va semblar inapropiat haver assentit amb el cap en un cementiri.

—Veus això? —Assenyalava el paisatge.— Allà hi ha la casa —va dir.

—La dels meus besavis?

—Sí.

—Allà?

—No, allà.

—Allà on hi ha una tanca?

—No, allà on no n'hi ha.

Vaig riure. A en Gavrilo no li va semblar graciós i va ser llavors quan em va preguntar d'on era.

Doncs bé, els orígens, com sempre, vaig pensar i vaig començar així: Una pregunta difícil! Primer de tot ha de quedar clar a què es refereix. A la situació geogràfica del turó sobre el qual es trobava la sala de parts? A l'estat de la frontera del país en el moment de les últimes contraccions? A d'on eren els pares? Als gens, els avantpassats, el dialecte? Per moltes voltes que hi donem, l'origen continua sent un constructe! Una mena de vestit que hauràs de portar per sempre un cop te l'hagin posat. És com una maledicció! O, si tens sort, un bé que no respon a cap talent però que t'aporta avantatges i privilegis. Així vaig parlar i parlar i en Gavrilo em va deixar acabar. Va partir el pa i em va donar el crostó. Després va dir:

—D'aquí, tu ets d'aquí.

Vaig mossegar el pa. Vaig esperar que s'expliqués. D'aquí? Per què d'aquí? Pels meus besavis? En Gavrilo va netejar un

cogombre amb la màniga per menjar-se'l i mentre ho feia va parlar-me del cogombre i dels progressos de la verdura modificada genèticament. Quan ja quasi havia perdut el fil del tot, em va agafar el braç com si volgués comprovar com tenia els músculs i va dir:

—D'aquí. Tu ets d'aquí. Ja ho veuràs. Vens?

—Puc triar? —com a mínim volia ser graciós.

—No —va dir en Gavrilo.

I l'àvia va murmurar:

—No siguis desagraït.

Vaig mirar amunt, cap a la serp, estava quasi segur que diria alguna cosa. Al cap i a la fi era d'allà, entenia el llenguatge de les muntanyes, potser sabia millor que jo què estava passant, potser fins i tot, què havia d'agrair.

Vam recollir les coses entre tots. L'Stevo i la Marija s'emportaven les bosses, jo seguia l'àvia i en Gavrilo. Tots dos em van portar a un pou, al prototip d'un pou —amb brocal de pedra, teulada inclinada de fusta, manovella, cubell i corda— i en Gavrilo va dir:

—La deu la va descobrir el teu besavi, i el pou el va construir el teu besavi, i l'última cosa que va voler el teu besavi abans de morir va ser que la seva dona, la teva besàvia, li portés un altre glop d'aquesta aigua. I ella li va respondre: «Ves-hi tu».

Jo havia de beure aquella aigua però no tenia set i em preocupaven els gèrmens. Però tampoc volia decebre ningú, ni el besavi, ni en Gavrilo, ni l'àvia, per això vaig beure la que va resultar la millor aigua que havia begut mai, i mentre omplia l'ampolla l'àvia va dir-me:

—El teu avi va néixer a Oskoruša. Va beure d'aquesta font, en aquests boscos va caçar bolets i va matar el primer os quan encara no tenia vuit anys.

—D'on ets, noi? —va tornar a preguntar en Gavrilo i vaig pensar «la cursilada del sentit de pertinença!» i que una mica d'aigua no em debilitaria.

Tot i així, l'àvia va continuar:

—El teu besavi va néixer a Oskoruša —va dir—. Tot això eren les seves terres i aquí dalt, mira, aquí va construir casa seva.

—Vine —va dir en Gavrilo, i els dos es van tornar a posar en marxa—. No hi ha cap vista millor en aquests contorns, ni de la fondalada cap avall ni del Vijarac cap amunt.

Però només hi havia unes quantes pedres apilades de qualsevol manera, vestigis del mur d'una casa o d'alguna construcció. Grisenques i plenes de teranyines. Vaig intentar imaginar-me la planta, vaig enfilar-me per damunt de les ortigues fins arribar a les restes dels mobles de l'edifici en ruïnes. Una prestatgeria, trencada vivint una existència en què ja no ha de suportar res. Un llangardaix aguaitava sense por damunt dels esquelets dels llits de ferro. I per una obertura del mur, que alguna vegada havia sigut una finestra, les branques s'aferraven al somni del meu avi quan era nen. Però què, si us plau, què significa tot això per a mi?

Vaig beure aigua del pou del meu besavi i escric sobre això en alemany. L'aigua tenia el gust del pes d'aquelles muntanyes, que mai vaig haver de sostenir i el gust de la feixuga lleugeresa d'afirmar que alguna cosa et pertany. No, l'aigua era freda i tenia gust d'aigua. Soc jo qui decideix.

—D'on ets, noi?

Ara també soc d'aquí? D'Oskoruša.